

Asia: VN/13118/2024

Lausuntopyyntö luonnoksesta hallituksen esitykseksi kotoutumisen edistämistä annetun lain muuttamisesta

Lausunnonantajan lausunto

Lausunto säästöjen toteuttamistavoista

Vaasan kaupungin lausunto on valmisteltu monialaisesti Vaasan kaupungin konserniohjauksen hyvinvointipalveluissa kotoutumispalveluiden ja työllisyyden kehittämisen sekä konsernihallinnon talouspalveluiden toimesta ja se on käsitelty ja hyväksytty kaupunginhallituksessa 14.10.2024. Teknisen korjauksen on hyväksynyt 23.10.2024 Konsernihallinnon johtaja Jari Karjalainen.

Lausunto säästöjen toteuttamistavoista

Valmistelun tässä vaiheessa esitetyt säästötoimet kohdistuvat tehtäviin, joiden eteen on jo kunnissa tehty paljon valmistelutyötä. Esitetyt toteuttamistavat keventävät tehtäviä joiltakin osin tulevina vuosina, mutta kevennykset eivät tuo kunnille tosiasiallisia säästöjä, vaikka rahoitusta leikataan. Yhtenä säästötoimena esitetään luopumista kotoutumisohjelma-asiakirjasta. Kotoutumisohjelmasta on kuitenkin laadittava jokin dokumentti, jotta kotoutuja-asiakkaan ohjaus kotoutumisaikana on sujuvaa. Voimassa olevien ohjeiden mukaisesti asiakirja on myös toimitettava ELY:lle 5.12.2024 mennessä ja se on edellytys, että kunnalle voidaan maksaa laskennalliset korvaukset.

Laskennallisiin korvauksiin tehtävä leikkaus tilanteessa, joissa kunnat ovat jo laatineet ensivuoden talousarvioesityksensä on haastava.

Syksyn budjettiriihessä säästötoimia on tiukennettu entisestään ja hallitus esittää sekä leikkauksia kotoutumisen laskennallisiin korvauksiin, että kunnan rahoitusvastuiden lisäämistä kotoutujien toimeentulotuen osalta. Kotoutujien perustoimeentulotuen rahoitusvastuun muuttamisella valtion ja kuntien 50/50 jakomallille on merkittäviä negatiivisia vaikutuksia kuntatalouteen. Se

maksetaanko tämä viimesijainen tuki valtion vai kunnan varoista ei muuta toimeentulotuen tarvetta, eikä Vaasan kaupunki näe, että tästä syntyisi tosiasiallisia säästöjä julkisen sektorin kokonaisuuteen. Vaasassa toimeentulotuen varassa elävät kotoutujista erityisesti tilapäisen suojelun piirissä olevat kuntalaiset, joilla ei ole oikeutta työmarkkinatukeen. Kotoutujien työllistymisessä on tunnistettuja haasteita, eikä perustoimeentulotuen rahoitusvastuun siirtäminen kuntaan ole keino nopeuttaa haastavasti työllistyvän ryhmän työllistymistä. Työllisyysalueiden toiminta ja kotoutumislain uudet toimenpiteet käynnistyvät 1.1.2025, eivätkä poista toimeentulotuen tarvetta tai nopeuta työllistymistä välittömästi. Lisäksi kuntiin siirtyy TE uudistuksen yhteydessä palveluvelkaa erityisesti kotoutuja-asiakkaiden palveluissa. Jonot kotoutumiskoulutuksiin ovat siirtymävaiheessa suuret. Jonojen purkaminen ilman riittävää rahoitusta on vaikeaa ja aiheuttaa selkeän hidasteen työllistymiselle ja kotoutumisen edistymiselle.

Hallituksen esityksen mukaan valtiontalouden säästöjen aikaistumisen edellytyksenä on siis lisäksi, että perustoimeentulotuen kunnan osuuden perintä nopeutuu. Vaasan kaupunki näkee, että tästä ei tule tosiasiallisia julkisen talouden säästöjä, vaan turhaa taloushallinnon työtä sekä valtion että kuntien puolella. KELA on arvioinut, että toimeentulotuen saajien määrät ovat kasvussa, johtuen mm. asumistuen leikkauksista (KELA:n tiedote 18.3.2024), joten kuntien rahoitusvastuu kasvanee myös tätä kautta. TE24-uudistuksen mukainen valtionosuus pienenee samaan aikaan tuoden kuntatalouteen uusia haasteita vuoteen 2026.

Lausunto laskennalliseen korvaukseen kohdistuvasta leikkauksesta (ml ns. korvausasetus)

Laskennallisen korvauksen leikkaus kohdennetaan vahvemmin alle 7-vuotiaiden lasten osalta maksettaviin korvauksiin. Vaasassa on tällä hetkellä laskennallisen korvauksen piirissä alle 7-vuotiaita reilu 7 %:a kaikista korvauksen piiriin kuuluvista. Tämä tarkoittaa Vaasan kokoluokassa noin 300 000 euron leikkausta. Yli 7-vuotiaisiin kohdistuva leikkaus puolestaan tulisi olemaan noin 400 000. Vaasan kaupungin näkemyksen mukaan leikkaus heikentäisi merkittävästi Vaasan kaupungin mahdollisuuksia tuottaa uuden kotoutumislain mukaisia kotoutumisen edistämisen lakisääteisiä palveluita. Täysin uutena

velvoittavana kunnan kotoutumista edistävänä palveluna on 1.1.2025 alkaen omankielinen yhteiskuntaorientaatio -kurssi, joka vaatii lisäresursointia kaupungin kotoutumispalveluissa. Mikäli laskennallisista korvauksista leikataan, heikenevät mahdollisuudet tuottaa kattavasti uusia lakisääteisiä omankielisiä palveluita. Hallituksen esityksessä esitetty mahdollisuus tasokorotukseen vuosille 2026-2027 auttaisi kuntia tilanteessa, jossa tilapäisen suojelun piirissä olevien laskennalliset korvaukset lähtevät laskuun vuonna 2026.

Lausunto kumottaviksi esitetyistä pykälistä (normin purku)

Hallituksen esityksen mukaisesti monialaiset kotoutumisen ja osaamisen palvelutarpeen arvioinnit ja monialaiset kotoutumissuunnitelmat kumottaisiin. Hyvinvointialueen osalta tämä tuo suoraa kevennystä ja vapauttaa resursseja. Osittain tämä keventää myös kunnan kotoutumispalveluiden

sekä työvoimaviranomaispalveluiden prosesseja, vähentäen sitä kautta jonomuodostusta ja sujuvoittamalla palveluiden toteuttamista. Kotoutuja-asiakkaiden

kannalta kevyemmällä byrokratialla hoidetut kotoutumista edistävät palvelut voivat johtaa nopeampaan työllistymiseen pitkällä tähtäyksellä. Lisäksi etuna olisi, että nykyisillä hyvinvointialueen ja kunnan välisillä palveluohjauksen käytänteillä voidaan jatkaa, eikä toimintamallimuutoksille ole enää valmistelutarvetta. Riskinä kuitenkin on, että kotoutujien pääsy sosiaali- ja terveyspalveluihin heikkenee entisestään. Vaasan kaupunki näkee, että perheen kotoutumissuunnitelmasta luopuminen selkeyttää kotoutumisen suunnitelmien kokonaisuutta ja vähentää päällekkäisyyttä, mutta ei tuo säästöä. Vaasan kaupunki tekee laajasti yhteistyötä ja näkee, kunnan maahanmuuton ja kotoutumisen edistämisen yhteistyöryhmän lakisääteisen veloitteen kumoaminen on hyvä normien purun näkökulmasta, mutta ei tuo säästöjä.

Lausunto kevennettävistä tehtävistä (normin purku)

Aiemmassa lakiesityksessä on kotoutumisohjelmaan sidottu myös seurantavelvoite, jonka mukaan kunnan pitäisi seurata laajasti kotoutumisen kokonaisuutta ja raportoida siitä alueelliselle ELY-keskukselle kahden vuoden välein. Tässä hallituksen esityksessä tämä seurantavelvoite esitetään poistettavaksi. Vaasan kaupunki toteaa kantanaan, että esitetty seurantaveloitteen keventäminen on hyvä normin purku toimenpide, mutta ei tuo suuria säästöjä, lähinnä vähentää päällekkäisyyttä raportointivelvollisuuksissa. Kuten lausuntokohdassa "Lausunto säästöjen toteuttamistavoista" jo todetaan kotoutumisohjelma-asiakirjasta luopuminen ei tuo säästöjä, vaikka tulevana vuosina vähentääkin jonkin verran hallinnollista työtä.

Muut huomiot

Vaasan kaupunki on osaltaan todennut, että kieliversiot eivät täysin vastaa toisiaan ja haluaa huomioida myönteisenä, että ruotsinkielinen lakiteksti tullaan korjaamaan vastaamaan suomenkielistä.

Vaasan kaupunki haluaa tuoda esiin, että varsinaisen uuden kotoutumislain, joka on hyväksytty 14.3.2023 ja tulossa voimaan 1.1.2025, pohjalta on tehty valmistelutyötä sekä paikallisissa että valtakunnallisissa verkostoissa, ja asiantuntijoiden työtä on käytetty merkittävästi eri organisaatioissa. Tämä hallituksen esitys tuli lausuntokierrokselle uudistusten valmistelun kannalta erittäin myöhään ja näin ollen tuottaa vuodelle 2024 kunnassa vain lisätyötä ja sitä kautta ylimääräisiä kuluja, koska tähän mennessä tehty valmistelu muun muassa kotoutumisohjelma dokumentin ja monialaisten kotoutumissuunnitelmien prosessin kehittämisessä valuu osittain hukkaan, mikäli tämä hallituksen esitys pannaan täytäntöön.

Vaasan kaupunki haluaa edelleen nostaa esiin TE24 ja KOTO24 lainsäädäntöuudistusten lausuntokierrosten toteutustavan (ajoitus loma aikoihin, lyhyet lausuntoajat ja muutokset viime hetkellä ennen voimaan tuloa), joka ei nähdäksemme noudata hyvää hallintotapaa, vaikeuttaa ja osittain myös estää kuntademokratian toteutumista sekä heikentää kuntien mahdollisuuksia hoitaa uusien lakisääteisten tehtävien haltuunottoa sujuvasti. Kuntien

mahdollisuus taata palvelutuotannon katkeamattomuus ja turvata täysin uusien tehtävien osalta palvelutuotannon käynnistäminen heti lain tullessa voimaan heikkenevät erityisesti viime hetken muutosten myötä. Palveluita tuottavan henkilöstön tulee tuntea laki, jonka pohjalta lakisääteisiä palveluita tuotetaan. Jatkuvat ja varsinkin viimehetken muutokset lainsäädäntöön aiheuttavat palveluriskejä, koska henkilöstö joutuu samanaikaisesti poisoppimaan ja uudelleen oppimaan, eikä ministeriöiden tai valtakunnallisten tukipalveluiden tulkintojakaan saada ajoissa.

Pihlaja Mira
Vaasan kaupunki - Vasa stad